

УДК 728.1

Л.С.Соловій

ЖИТЛО ДЛЯ БЕЗДОМНИХ В ЗАРУБІЖНІЙ ПРОЕКТНО-БУДІВНИЧІЙ ПРАКТИЦІ

1. Безпритульність- Homeless; Бездомність-Homeless; Житло-Dwelling; Нічліжки; Бідність – Wretched; Безробіття-Unemployment; Бездоглядність; Притулок - Refuge, shelter; Житловий- Dwelling space; Намет-Tent; Соціальне житло-Social dwelling; Соціальні послуги-Social services.

Вступ.

Проблема бездомності існувала здавна. І не обминає навіть розвинуті суспільства з високим рівнем соціальної захищеності громадян. Вона має комплексний характер і набуває нових форм і вимірів одночасно зі зміною життєвих стандартів. Залежно від стану економіки та спрямування соціальної політики, зокрема житлової, кількість бездомних може зростати чи зменшуватися. Разом з тим лише поодинокі організації чи програми намагаються надати допомогу та підтримку людям, що опинилися на вулиці. Закон України «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей» передбачає надання певних послуг для бездомних, але їх перелік дуже обмежений, а механізм їх надання невизначений. Міністерство праці та соціального захисту, на яке покладено відповідальність за розробку політики та створення системи надання послуг цій групі людей, щойно розпочало роботу в цьому напрямі. Тому вивчення досвіду інших країн та обґрунтування можливостей його застосування в Україні набуває особливої актуальності та є цінним для фахівців, які покликані застосовувати на практиці основні положення закону та створювати систему допомоги та підтримки для бездомних людей. Існуючі послуги для дорослих бездомних та підходи до їх розвитку були в центрі уваги багатьох американських дослідників таких як M.Bart, E.Liebow, A. Laudan, L. Edgar, D.P. Culhane, L. Lugo, J.D.Wright, V.A.Rubin, J.A. Devine, A. Hillier та інші, але в українській науковій літературі ця тема зовсім не розглядалася. Тому метою даного дослідження було вивчити та проаналізувати послуги та механізми їх надання в межах різних програм для бездомних у США та визначити їх можливості їх застосування в Україні.

Основна часина.

У США діє багато програм, які включають послуги, надання яких передбачає наявність фахівців чи спеціального обладнання. Це можуть бути комп'ютери та доступ до Інтернету, підтримка в написанні резюме для пошуку роботи, інформація про можливі робочі місця, тренінги для набуття /

відновлення соціально корисних навичок, робота соціальних працівників з управління випадками (у нашій країні її часто називають соціальним супроводом), залучення до роботи з випадком клієнта фахівців інших соціальних організацій (реабілітація для нарко- чи алкозалежних осіб, юридичні послуги, допомога в послугах житла, консультації психолога, представництво інтересів, медична допомога тощо), можливість отримувати кореспонденцію на адресу притулку чи агенції та зберігати свої власні речі в спеціальних шафах. Деякі програми надають дуже специфічні послуги. Так, наприклад, соціальні служби, що працюють з бездомними в м. Даллас, видають бездомним копії свідоцтва про народження, навіть якщо вони з іншого штату, та надають підтримку в підготовці документів для звернення про надання громадського житла.

Часто послуги, які діють у рамках однієї програми, орієнтовані на продовження підтримки та допомоги в інших програмах. Так, наприклад, терміновий притулок - це короткотерміновий вид послуг, але завдання персоналу, що там працює, насамперед пов'язані з визначенням довготермінових потреб клієнтів, що потрапляють до такого притулку. Такими потребами можуть бути: оформлення права (чи його відновлення) на отримання соціальної допомоги, необхідність підтримки в пошуку роботи, участь у тренінгу з пошуку роботи, психіатрична та медична допомога, тимчасове проживання тощо. Щойно такі потреби виявлені, особа чи сім'я направляються чи передаються до інших соціальних агенцій, що надають підходящі послуги. Працюють організації, що надають навчальні послуги, серед яких можуть бути: навчання грамоті чи вдосконалення навичок читання та розуміння різноманітної інформації, розвиток навичок роботи з комп'ютером та вмінь використовувати пошук необхідної інформації в Інтернеті, різноманітні мистецькі гуртки, групи самопомоги тощо.

Клієнти, яким надаються послуги : одинокі бездомні люди, бездомні жінки чи чоловіки, бездомна молодь чи люди похилого віку, ветерани, сім'ї з дітьми чи без дітей, люди, що мають ВІЛ / СНІД тощо. Такий підхід базується на тому, що кожна група має свої особливі потреби та специфічні характеристики, тому багато організацій орієнтуються на надання послуг лише певній групі клієнтів.

Так, наприклад, одна із організацій Католицької благодійності (США), надаючи підтримку бездомним, керується такими критеріями: приймаються жінки з дітьми, які зазнають або можуть зазнавати насильства, люди з фізичними вадами, люди похилого віку після 62 років. Максимальний термін перебування - 12 місяців. Плата за послуги становить 20% від прибутку клієнта. Потенційні клієнти мають працювати чи відвідувати школу. Разом з однією матір'ю можуть приймати не більше двох дітей, які мають бути віком до 5

років.

Аналіз розглянутих програм свідчить про те, що більшість з них спрямовані насамперед на підтримку бездомних людей і мають на меті поліпшити становище бездомної людини. Небагато програм орієнтовані на те, щоб припинити стан бездомності та повернути особу до проживання у власному помешканні. Така спрямованість більшості програм за роки їх існування призвела до виникнення специфічного типу бездомності – *хронічної бездомності*. У стані хронічної бездомності перебувають люди, для яких життя на вулиці чи в притулку не епізодичне чи тимчасове явище, а звичний стан життя, який іноді триває вже не один десяток років. Ті, хто є бездомними безперервно протягом року, чи ті, хто мають чотири епізоди проживання на вулиці протягом останніх чотирьох років, також належать до групи хронічно бездомних. За оцінками вчених, тих, кого можна вважати хронічними бездомними, у США налічується 10% від загальної популяції одиноко проживаючих бездомних, що становить 150 тис. осіб. [1]

У США, згідно статистики, нараховується приблизно 800 тисяч бездомних, із яких 200 тисяч – діти. По даних Інституту урбанізації, в американській столиці приблизно 14 тис. людей не мають даху над головою. У Вашингтоні в 1970 році священиком отцем Хораче МкКеном була створена некомерційна організація – «Some», яка розшифровувалася «інші повинні їсти». 200 штатних співробітників та волонтерів щоденно сервірують по 900 порцій балансованого, як вони називають, здорових блюд. Благодійники одягають їх, взувають і пропонують безплатно прийняти душ. Також в організації є спеціальний центр трудової підготовки. Щорічно підготовку проходять 200 столичних бездомних. [6].

Бездомність росте майже у всіх канадських містах. Ті, хто працює над цією проблемою, пояснюють становище, що склалося, тим, що в Канаді більше немає повністю фінансової федеральної програми забезпечення житлом. У Калгарі налічується близько 3436 бездомних, багато з яких працює повний робочий день. У Торонто – найбільша кількість бездомних у країні, яка налічує 5052 чоловіка, із них 649 живуть у притулках, а 818 чоловік вимушені шукати притулок на вулиці. у середньому в Торонто помирає двоє бездомних щотижня. Ситуація у Ванкувері не набагато краща.

Ситуація у Ванкувері не набагато краща. у повідомленні випущеному юридичним товариством «Pivot» у вересні, мовиться що місто стоїть на межі соціальної житлової кризи. Було висунуто вимогу до чиновників на всіх рівнях уряду почати негайні дії. Група Істсайдських адвокатів передбачає, що до 2010 року, коли в місті проводитимуться Зимові Олімпійські ігри, кількість бездомних потроїться. За оцінкою «Pivot», проблема бездомних у Британській

Колумбії обходиться платникам податків, грубо кажучи, у 51 мільйон доларів на рік. Головним чином, ці кошти використовуються на підтримку порядку і медичні послуги. Девід Ебі, член юридичного товариства «Pivot», вважає, що уряд міг би заощадити гроші, використовуючи їх для надання прийняттого житла. Він послався на Нью-Йорк як місто, яке «дійсно провело гарну роботу» із бездомними людьми. У Нью-Йорку за останні п'ять років побудували 21000 тисячу квартир. «Вони зрозуміли, що набагато дешевше забезпечити людей житлом, ніж забезпечувати тимчасові притулку або допомагати тим, хто ночує на вулицях».[3]

Основна мета таких заходів – допомогти клієнтам переїхати з термінового притулку до так званого транзитного чи перехідного житла з підтримкою, а пізніше – до постійного помешкання. Останнє для багатьох колишніх бездомних може ефективно функціонувати лише як житло з підтримкою.

Наявність психічних розладів, втрата соціальних навичок та інші фактори не дозволяють цим людям бути самостійними учасниками на ринку житла. Часто такі програми проживання існують як терапевтичні спільноти (громади), розраховані на підтримку одиноких бездомних, що мають залежності. Україна сьогодні перебуває лише на початку формування політики щодо бездомності. Тому вивчення та аналіз відповідних політик та досвіду інших країн набувають особливого значення. Це дозволить побудувати відповідну стратегію на основі сучасних підходів і тенденцій розвитку програм, спрямованих на зменшення проблеми бездомності, запобігти повторенню та використанню неефективних стратегій, до яких протягом тривалого періоду з тих чи інших причин вдавалися уряди інших країн. Основним елементом такої стратегії має бути послідовність у наданні послуг, основною ланкою яких є тимчасові притулки, звідки клієнти мали б можливість у разі потреби переходити на вищі рівні підтримки та в перспективі отримати житло, наприклад кімнату в гуртожитку, за яку могли б сплачувати самостійно та вести незалежний спосіб життя.

Такі послуги, як надання притулку людям, які не мають житла і змушені жити в місцях, які не призначені для проживання, послуги з реінтеграції вже сьогодні можуть запроваджуватись в Україні, й окремі приклади вже існують.

Дане дослідження може покласти початок більш докладному вивченню практик надання послуг бездомним людям у різноманітних проектах, зокрема тих, які спеціалізуються на послугах для бездомних з різними потребами, організації управління системою допомоги та підтримки, питаннях координації зусиль на державному та місцевому рівнях, взаємодії між громадськими та державними закладами, що працюють у цій сфері тощо.

У багатьох країнах світу існують різні громадські та церковні організації,

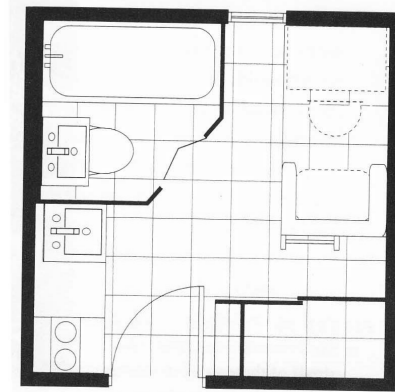
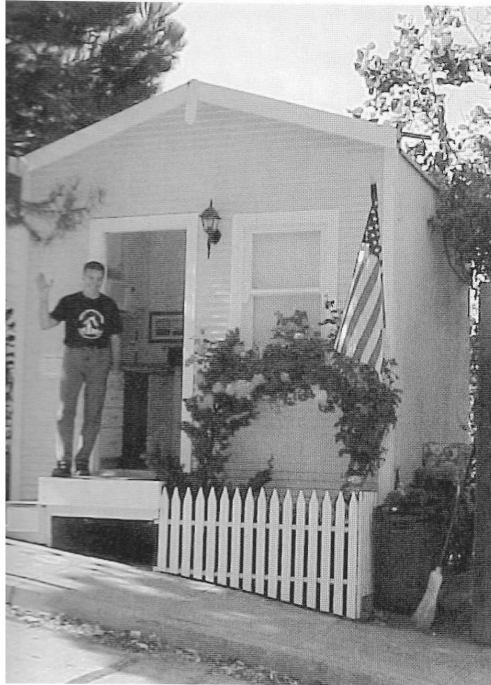
які займаються бездомними. Держава переважно бере на себе обов'язок організовувати так звані нічліжки. Опікуватися бездомними на наступних етапах держава довіряє різним громадським організаціям. Державні тендери на утримання бездомних виграють ті організації, що показують кращі результати ресоціалізації бездомних. «Емаус» - найбільша з них. Її засновником є французький священик О. П'єр. Будучи депутатом французького парламенту, він купив для бездомних Парижа будиночок, де утримував їх. Пізніше мешканці цього будинку почали збирати по смітниках речі, реставрували їх і продавали. Таким чином у світі почали з'являтися перші спільноти «Емаус», які цілком себе утримували. У цілому світі таких спільнот близько пів тисячі. За переконанням отця П'єра, у ситуації бездомності може опинитися кожна людина. Адже втрата даху над головою – це лише наслідок внутрішньої бездомності, того стану коли потрапляєш у безнадію.

Одна з умов вступу нових спільнот до міжнародного руху «Емаус» - перебування її на самоутримуванні. Іншими словами, має бути доведена їхня спроможність прогодувати самих себе. На жаль, поява таких спільнот в Україні стримується недосконалим законодавством, яке всім суб'єктам економічної діяльності дає однаковісінькі стартові умови. Звісно, що за таких обставин підприємство, де працюють особи зі спільнот бездомних, заздалегідь приречене на банкрутство. Адже ті мінімальні прибутки, які може отримати підприємство за кращих обставин, будуть з'їдені податками.

Відповідно до останньої доповіді міністерства забезпечення житлом і міським розвитком США, в Америці проживає близько 750 тисяч бездомних людей, чверть з них – неповнолітні діти. Експертам вдалося підрахувати, що практично половина бездомних – це дорослі чоловіки, менше 2% - люди старші 65 років. Приблизно 45% бездомних – чорношкірі. У доповіді зібрано статистичні дані за 2005 рік. Не можна сказати, що кількість американських бездомних зросла, або знизилася. Так, наприклад, за даними бюро перепису населення, у 2000 році у США проживали 170 тисяч 700 бездомних, однак на думку експертів, ця цифра була дуже занижена. Ще раніше у 1996 році Інститут розвитку міст, використовуючи дані усе того ж бюро перепису населення, підрахував, що в США проживають від 640 до 840 тисяч бездомних. При підрахунку автори доповіді спиралися на дані, надані організаціями, які обслуговують бездомних: надають їм тимчасовий дах, гарячу їжу, медичне обслуговування і теплий одяг. Таким чином, у доповідь потрапили ті громадяни, які користувалися цими послугами і зверталися в нічліжки, у тому числі і сезонні.

Маленькі одномісні будиночки Джима Рейда змодельовані під котеджі, збудовані для людей, які втратили домівки в Сан Франциско в 1906 році під час

землетрусу. План одного з будинків Джима Рейда, надане як тимчасове житло для бездомних в Сан Франциско. Мал. [1].

Мал.[1]

Протягом довгого часу американський уряд і різні благодійні організації займалися будівництвом так званих тимчасових нічліжок, де бездомний може переночувати, прийняти душ і одержати набір мінімально необхідних людині послуг, таких, як медичний огляд або стрижка.

Крім звичайних нічліжок снують сезонні, які наповнюються з приходом холодів. В даний час, зазначається в доповіді, такі нічліжки заповнені на 90%.

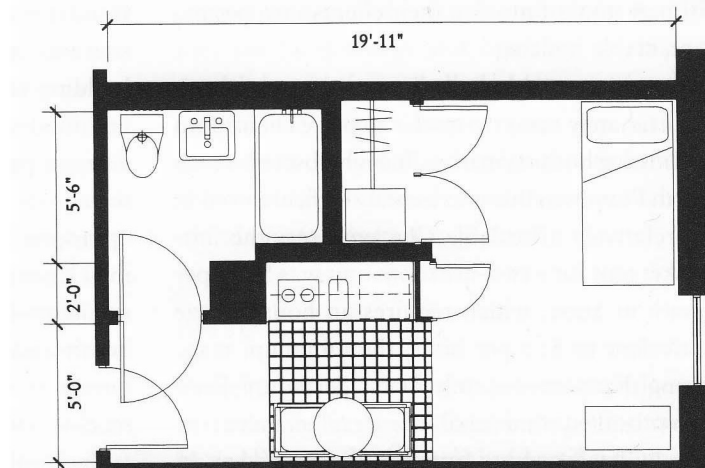
Маленькі перегородки в притулку Сан Франциско надають мінімальну приватність та обрамлення для ліжок. Вони також можуть бути реконфігуровані, проте вони рідко пересуваються. Мал. [2].

Мал.[2]

Американський уряд бачить просте рішення проблеми бездомних: їм просто потрібно надати житло, причому не просте місце в нічліжці. А постійний дах. У результаті такої політики кошти перенаправляються на постійне житло для бездомних, що призвело до скорочення фінансування нічліжок і зменшення кількості спальних місць на 35% з 1996 року: у 2005 році таких місць було лише 217, 9 тисяч. За той же період кількість місць у так званому «перехідному» житлі, що надається бездомним на час, зросла на 38 % і склала 220,4 тисячі, а кількість місць у постійному житлі зросла на 83% до 208,7 тисяч місць. «Потрібно шукати шляхи переміщення людей з притулків і нічліжок у постійне житло. Будівництво нічліжок не сприяє наданню постійного житла», - говорить в заяві президента Національного альянсу За ліквідацію бездомності Нани Роман.[2].

План прототипу студії –житла кожна частина має свій вхід, кухню, ванну, головну кімнату. Оскільки з входу не видно ліжок, така частина виглядає більшою. Мал. [3].

Мал.[3]

На відміну від України у США діє велика кількість програм, у рамках яких для бездомних надаються різні послуги. Крім розгалуженої системи різноманітних програм, які є типовими і діють практично скрізь, кожне місто чи штат можуть мати свої особливі програми, які пропонують специфічні послуги з огляду на особливі потреби бездомних, що мешкають у цій місцевості.[1].

Одночасно з переходом до ринкової економіки та політичними реформами в Польщі суттєво підвищився рівень безробіття та, пов'язане з цим збідніння населення. Соціологічні дослідження показували, що економічна ситуація в місті спричинює збільшення кількості бездомних та жебраків. Допомогти цій групі населення взялося Товариство соціальної допомоги Св. Альберта – громадська організація, яка працює в Лодзі. Найголовнішим стратегічним завданням було вилучення бездомних з вуличного середовища та повернення їх до нормального життя. З цією метою в Лодзі було створено притулок та нічліжний дім, а також проведено ряд заходів з організації надання безпритульним різноманітної допомоги – від харчування та ночівлі до влаштування на роботу та отримання соціального житла.

Гміна надала в оренду Товариству відповідні приміщення комунальної власності для облаштування притулку та нічліжного дому. Капітальний ремонт було зроблено силами будівельної бригади, сформованої з безпритульних. Вони отримали відповідну підготовку та мали попередній досвід. Це був перший крок на шляху до повернення бездомних до нормального життя – вони самі облаштували приміщення для власного перебування.

За перший рік реалізації проекту послуги притулку отримали 720 чоловік. Протягом другого року ця цифра збільшилася до 920, третього до 1370. бездомні, які відвідують притулок, все ширший спектр послуг. Тепер 95

колишніх безпритульних мають роботу і можуть наймати кімнату. Постійно зростає число людей, які за клопотанням Товариства отримують соціальне житло з резерву гміни. У перший рік таких було лише 4, у другий – 30, у третій – 50. [4].

Товариство допомоги імені св. Альберта, яке, крім притулку для бездомних, утримує будинок для перестарілих і будинок для дітей. Також у Перемишлі притулок функціонує вже 16 років і разом зі Згромадженням сестер Фелеціянок зорганізувало тут також кухню для найубогіших родин і допомогу для дітей вулиці, які можуть безкоштовно займатися та відпочивати в спеціально обладнаних для них комп'ютерному і спортивному залах. Мешканцями притулку для бездомних є здебільшого чоловіки від 18 до 40 років, які потрапляють сюди з різних причин. Ядвіга Миколайчик, директор цього притулку, називає три основні категорії людей, що приходять до них. Це – колишні мешканці гуртожитків, які опинилися на вулиці, особи, котрі пережили невдале одруження, а також вихованці будинків дитини. Притулок для бездомних розраховано на 75 осіб. Проте в холодну пору року – від листопада до квітня – там організовують додаткові міста для ночівлі. В цей період у притулку перебуває від 100 до 120 осіб. Кожен, хто є тверезим і бездомним, має право прийти туди помитися, поїсти, переночувати. Тобто отримати так звану першу допомогу. Найкоротший термін проживання бездомних – місяць, найдовший – сім років.

Притулок має власну землю, на якій його жителі вирощують овочі. Всі мешканці притулку працюють. Одні під керівництвом опікунів притулку виконують усю необхідну в притулку роботу: приготування, прання, прибирання, а інші ходять на різну тимчасову роботу. Всі аналогічні притулки в Польщі працюють за таким самим принципом.

У притулку для бездомних Товариства допомоги ім. Св. Альберта є власний медичний кабінет, де працюють двоє лікарів і дві медичні сестри. Функціонує там і каплиця, в якій відправляють служби Божі.

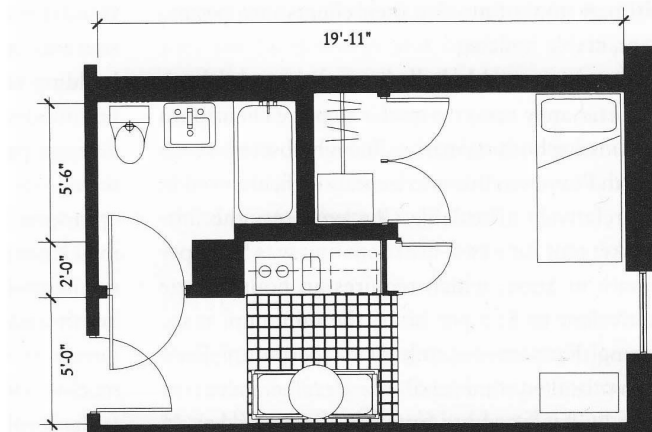
У кожній із кімнат, де мешкають бездомні, є ікона. А умови проживання цих людей навіть кращі, ніж у багатьох українських студентів у гуртожитках їхніх навчальних закладів. Окрім обов'язкових ліжка і стола, тут є також телевізор. Незважаючи на ці мінімальні блага, в день на проживання одного мешканця притулку припадає 15 злотих, або 5 доларів із державного бюджету. [7].

В Москві є мережа будинків нічного перебування і соціальних готелів на 1 тисячу 600 ліжок місць. В нічліжках кожному бездомному надається талон на безплатне харчування, але такі будинки не користуються великою популярністю [5].

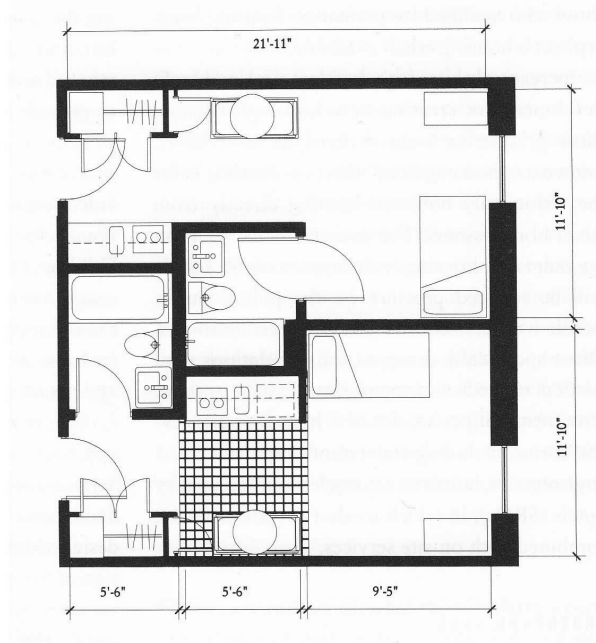
Нестача будівель не єдина проблема, з якою стикаються бездомні. Окрім відсутності місця, яке б вони могли назвати домом, бездомні потребують багато інших необхідностей, можливостей та альтернатив. Зокрема, найскладнішим є знайти роботу для особи, яка немає постійного місця проживання, телефону, а також місця де можна прийняти душ, випрати одяг чи зберігати речі. Безпритульність також ускладнює доступ до охорони здоров'я, легальної допомоги, освіти і навіть створює таку просту проблему, як, коли, де і що їсти.

План прототипу студії –житла кожна частина має свій вхід, кухню, ванну, головну кімнату. Оскільки з входу не видно ліжок, така частина виглядає більшою. Мал.[4]

Прототип гнізда студій, які оточують санвузол. Мал. [5]

Мал.[4]

Мал.[5]

Висновки.

1. Проблема бездомності є актуальною і потребує вивчення і узагальнення досвіду експлуатації немалої кількості існуючих за кордоном житлових об'єктів для бездомних.
2. На даний час, незважаючи на гостру потребу не проводяться наукові архітектурні дослідження житла для бездомних, також немає норм і стандартів на проектування цього типу житла .
3. Потрібно детальніше вивчення проблеми бездомності за кордоном.
4. Розробка типології житла для бездомних в діапазоні від житлової ячейки до принципів їх розміщення в структурі житлового фонду.

Список літератури

1. Послуги в програмах бездомних у США Н.В. Кабаченко кандидат філософських наук, доцент, докторант кафедри соціальної і гуманітарної політики НАДУ.
2. «190 тисяч дітей-бомжів живуть у США» Кореспондент 2 березня 2007 року.
3. Велика Епоха-міжнародний інформаційний портал «Канадських бездомних залишили без даху».
4. Створення міського притулку та нічліжного дому для безпритульних Польща, Лодзь. Історична довідка.
5. News ru. com: в Росії, понеділок 15 квітня 2002 року. 17:52.
6. Работающие в США могут быть бомжами «Бизнес» 11.07.2005 11:47:00.
7. Львівська газета середа, 14 грудня, 2005 року, № 229 (795) «Дах для бездомних».

Анотація

Розглядаються проблеми бездомності за кордоном, визначення кількості потенційних бездомних громадян, та виникнення причин безпритульності та бездомності у зарубіжних країнах. Стан розвитку нічліжок та проблеми пов'язані з їх створенням, постановка завдання щодо архітектурного дослідження житла для бездомних за кордоном.

Аннотация

Рассматриваются проблемы бездомности за границей, определение количества потенциальных бездомных граждан и происхождение причин беспризорности и бездомности в зарубежных странах. Стан развития ночлежек и проблемы связанные с их образованием, постановка задания до архитектурного исследования жилища для бездомных за границей.